

ВІДГУК

офіційного опонента

**Бакалюк Тетяни Григорівни, доктора медичних наук,
професора кафедри медичної реабілітації Тернопільського національного
медичного університету імені І.Я. Горбачевського
Міністерства охорони здоров'я України
на дисертаційну роботу Кирик Оксани Володимирівни
на тему «Клініко-діагностичні критерії при формуванні індивідуальної
програми реабілітації у дітей з церебральним паралічем»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина»
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
(наукова спеціальність – 14.01.15 «Нервові хвороби»)**

Визначення актуальності обраної теми

Церебральний параліч (ЦП) залишається одним із найпоширеніших порушень нервової системи у дитячому віці, що суттєво впливає на фізичний, емоційний та соціальний розвиток дитини. За інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), церебральний параліч діагностується приблизно у 2,56 випадках на 1000 новонароджених.

Ключовим підходом до надання реабілітаційної допомоги дітям з ЦП є створення індивідуальної програми, побудованої відповідно до принципів Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ). Такий підхід дозволяє забезпечити орієнтацію не лише на покращення функцій організму, а й на підтримку участі дитини у повсякденному житті, навчанні, спілкуванні, а також покращення якості життя родини загалом.

Згідно з пунктом 27 постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2021 р. № 1268 «Про затвердження Порядку організації надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я», діти з церебральним паралічем належать до категорії пацієнтів, яким показана тривала, повторна та міждисциплінарна реабілітаційна допомога. Така допомога може надаватися як у стаціонарних, так і амбулаторних умовах, а також в межах громад через систему послуг раннього втручання.

Сучасні міжнародні настанови з реабілітації ЦП наголошують на важливості індивідуального підходу, заснованого на ретельній діагностиці. Дослідження у цьому напрямку сприятиме імплементації кращих світових практик в Україні, а розробка чітких критеріїв дозволить створити базу для

подальших наукових досліджень, порівняння ефективності різних втручань та розвитку доказової реабілітаційної медицини в Україні.

Таким чином, проблема реабілітації дітей із церебральним паралічем, що охоплює медичні, педагогічні та соціальні аспекти, потребує безперервного наукового супроводу, удосконалення клінічної практики та доказового обґрунтування ефективності застосовуваних втручань. Саме це зумовлює актуальність дисертаційного дослідження Кирик О.В.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконувалася відповідно до плану наукових досліджень Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика та є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри педіатрії, дитячої неврології та медичної реабілітації «Клініко-катамнестичне дослідження розвитку дітей з перенесеним ураженням нервової системи в перинатальному періоді» (державний реєстраційний номер 0119U101040, термін виконання 2018-2024 рр.).

Автором особисто зібрано первинний матеріал, проведено його аналіз та впроваджено окремі результати дослідження в практику діяльності закладів охорони здоров'я.

Наукова новизна, теоретична та практично цінність результатів дослідження

Оцінюючи дисертаційну роботу Кирик О.В. варто відзначити наукову новизну дослідження яка полягає в тому, що вперше в Україні проведено комплексне дослідження, та визначено клініко-діагностичні критерії при формуванні індивідуальної програми реабілітації на підставі аналізу клінічних, лабораторно-інструментальних показників, рівня функціональних можливостей дітей із церебральним паралічем, їхньої якості життя та батьківських компетентностей.

Уперше системно досліджено й узагальнено чинники, що впливають на якість життя дітей з ЦП і їхніх родин, з акцентом на соціальну участь відповідно до концепції Міжнародної класифікації функціонування (МКФ).

Особливістю дослідження є також перше цілісне вивчення рівня компетентностей батьків у догляді, вихованні та реабілітації дитини з ЦП, а також встановлення їхнього впливу на якість життя дитини. До нових наукових підходів належить доведення взаємозв'язку між здатністю батьків реалізовувати домашню реабілітаційну програму та рівнем участі й добробуту дитини. Уперше в Україні проаналізовано здатність батьків формувати запити на реабілітаційні послуги, орієнтовані на підвищення активності та участі

дитини, та розроблено структуровані категорійні профілі із відповідними напрямками фахового втручання згідно з моделлю МКФ. Також вперше запропоновано клініко-діагностичні орієнтири для визначення реабілітаційних цілей на рівні «Діяльність», узгоджених із класифікацією GMFCS для дітей раннього віку, що відкриває нові перспективи індивідуалізації реабілітаційного супроводу.

Теоретичне значення дисертаційної роботи Кирик О.В. полягає в поглибленні наукових уявлень про взаємозв'язок між функціональними можливостями дітей з церебральним паралічем, якістю їхнього життя та рівнем батьківських компетенцій стосовно догляду та виховання дітей з ЦП. У роботі розширено поняття індивідуальної реабілітаційної програми шляхом її інтеграції згідно з принципами МКФ. Вперше запропоновано теоретичну модель, яка обґрунтовує значення участі сім'ї у формуванні запитів на реабілітаційні послуги та визначенні цілей втручання. Результати дослідження поглиблюють розуміння впливу соціального середовища на якість життя дітей з ЦП. Отримані теоретичні положення можуть стати основою для подальших наукових розробок у сфері дитячої реабілітації та медико-соціального супроводу. Теоретичне значення даного дослідження також підтверджується актами впровадження результатів дослідження в освітню програму студентів та післядипломну освіту фахівців в рамках навчальних дисциплін з фізичної та реабілітаційної медицини: кафедри педіатрії дитячої неврології та медичної реабілітації НУОЗ України імені П.Л. Шупика; Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; Львівського медичного університету; Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський медичний фаховий коледж післядипломної освіти».

Практичне значення дисертаційної роботи Кирик О.В. полягає в розробці та впровадженні ефективної моделі індивідуальної реабілітаційної програми для дітей із церебральним паралічем, побудованої за принципами МКФ з урахуванням клініко-діагностичних критеріїв та рівня функціональних можливостей дитини. Запропоновано алгоритм комплексної оцінки якості життя дитини з ЦП та рівня компетентностей батьків, що дозволяє персоналізувати реабілітаційні заходи. Створено категорійні профілі відповідних професійних втручань, що може бути використана мультидисциплінарними командами для підвищення ефективності взаємодії з родинами. Отримані результати впроваджено в роботу: Комунальної установи змішаного типу «Львівський міський центр соціальних послуг та реабілітації «Джерело»»; Комунального некомерційного підприємства Львівської обласної ради «Клінічний центр дитячої медицини»; Комунального некомерційного

підприємства «1-ша поліклініка м. Львова», що підтверджено відповідними актами впровадження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, оволодіння здобувачем методологією наукового дослідження

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, представлені в дисертаційному дослідженні, є обґрунтованими, підтверджені даними та відповідають вимогам наукової достовірності. Дослідження проведено з урахуванням сучасних методичних підходів і спирається на достатній обсяг клінічного матеріалу, що забезпечує надійність отриманих результатів.

В дослідженні обстежено 105 дітей з ЦПІ, що є абсолютно достатньою кількістю для отримання статистично значущих результатів дослідження. У ході дослідження авторка застосувала як загальнонаукові, так і спеціалізовані методи, характерні для клінічної практики. До них належать: аналіз фахової та науково-методичної літератури, вивчення медичної документації, методи спостереження, соціологічні підходи (зокрема, анкетування та опитування), лабораторно-інструментальні дослідження, а також статистична обробка отриманих результатів із використанням аналітичних методів. Авторкою проаналізовано 179 наукових джерел за темою, з них: кирилицею – 9, латиною – 170. Рисунки та таблиці сформовані правильно та повністю відображають результати дослідження.

Висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, логічно випливають із поставленої мети та завдань дослідження, що свідчить про їх успішне виконання. Вони ґрунтуються на результатах власного матеріалу, є обґрунтованими та не викликають сумнівів у своїй достовірності.

Результати дисертаційної роботи й особисте враження від комунікації з дослідником підтверджують, що Кирик О.В. якісно опанувала методологію наукового аналізу.

Оцінка змісту, оформлення та обсягу дисертації, зауваження щодо оформлення

Дисертаційна робота має класичну структуру і складається з анотації, вступу, чотирьох розділів власних досліджень, висновків до кожного розділу, узагальнення результатів, загальних висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 4 додатків.

Вступна частина дисертації логічно обґрунтовує вибір теми, її зв'язок із сучасними науковими проблемами, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи, а також окреслює новизну, практичне значення

результатів, внесок авторки, дані про апробацію та публікації. Структура і виклад матеріалу відповідають встановленим вимогам.

Перший розділ присвячено теоретичному аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду реабілітації дітей з церебральним паралічем. Особлива увага приділяється методам оцінки якості життя як основі формування індивідуальної реабілітаційної програми. Систематизація великого обсягу інформації дозволила виявити актуальні проблеми у сфері реабілітаційної допомоги, зокрема те, що реабілітація дітей з церебральним паралічем в Україні потребує мультидисциплінарного підходу, індивідуальних програм, активної участі родини та використання сучасних технологій. Також відмічено, що важливо залучати батьків до процесу та забезпечувати безперервний супровід фахівців, особливо у ранньому віці. Однак основною проблемою залишається недостатня поінформованість про роль фізичної та реабілітаційної медицини. Тому для ефективної реабілітації дітей з ЦПІ необхідна державна підтримка, розвиток інфраструктури та впровадження сучасних підходів раннього втручання, що сприятиме покращенню якості життя та соціальній інтеграції дітей.

У другому розділі докладно описано методологічні засади дослідження: його етапи, методи, вибірку, характеристику досліджуваних дітей, критерії оцінки батьківських компетенцій і якості життя. Здійснено всебічний аналіз джерел і застосовано комплексну діагностику дітей з церебральним паралічем, що включає клінічне, лабораторно-інструментальне обстеження та використання МКФ. Це дозволило об'єктивно оцінити функціональний стан дитини, якість життя та ефективність реабілітації відповідно до положень МКФ. Як базу було обрано Комунальну установу змішаного типу «Львівський міський центр соціальних послуг та реабілітації «Джерело»». Обрані методи дослідження виявилися надійними і адекватними меті дослідження.

Третій розділ містить характеристику клінічного стану дітей зі спастичною формою ЦПІ та результати порівняльного аналізу лабораторно-інструментальних даних. Установлено взаємозв'язок між рівнем рухових порушень (GMFCS) і ризиком ортопедичних ускладнень. Отримані результати надають ключові інструменти для прогнозування функціональних можливостей дитини з церебральним паралічем, що є критично важливим для створення індивідуальної програми реабілітації. Отримані результати є фундаментальним кроком до підвищення якості реабілітаційної допомоги дітям з ЦПІ, дозволяючи перейти від емпіричних підходів до обґрунтованого, індивідуально-орієнтованого та прогностично обдуманого планування.

Четвертий розділ присвячено порівняльному аналізу якості життя дітей у досліджуваних групах. Вивчено фізичне самопочуття, емоційний стан,

соціальну участь, доступ до медичних послуг, стан родини. Продemonстровано, що для ефективного формування індивідуальної програми реабілітації дітей з церебральним паралічем недостатньо спиратися лише на клініко-діагностичні та лабораторно-інструментальні показники. Надзвичайно важливо інтегрувати до цих критеріїв показники якості життя дитини з ЦП, оскільки саме вони є ключовими для розуміння та впливу на рівні "діяльності та участі" згідно з МКФ. Це також дозволить формувати реабілітаційні цілі, які є життєво орієнтованими, спрямованими на максимальне розкриття потенціалу дитини в її природному середовищі. Такий підхід забезпечить те, що індивідуальна програма реабілітації буде не лише клінічно обґрунтованою, але й актуальною, релевантною та значущою для повсякденного життя дитини та її сім'ї, що є основою для досягнення тривалих та стійких результатів.

П'ятий розділ зосереджений на компетентностях батьків або опікунів у догляді та вихованні дітей з ЦП. Встановлено, що рівень обізнаності та навичок батьків суттєво впливає на якість життя дитини з ЦП. Компетентність та активна залученість батьків відіграють вирішальну роль у успішній реабілітації дитини з функціональними обмеженнями, значно посилюючи ефективність професійної допомоги. Представлено підходи до посилення взаємодії між фахівцями та родинами в мультидисциплінарному контексті. Коли батьки добре поінформовані, вони глибоко розуміють не лише природу функціональних обмежень своєї дитини, але й ефективні стратегії їх компенсації. Це знання дає їм змогу створювати адаптоване та безпечне домашнє середовище, яке сприяє розвитку дитини та мінімізує ризики. Вдало обґрунтовано, що компетентна, обізнана та активно включена родина стає найважливішою ланкою системи підтримки дитини і саме це сприятиме забезпеченню безперервного та стабільного прогресу, що зрештою призводить до значного підвищення якості життя дитини в довготривалій перспективі та розкриття її максимального потенціалу.

У шостому розділі запропоновано категорійні профілі для формування індивідуальної програми реабілітації на основі Міжнародної класифікації функціонування (МКФ) та GMFCS. Відповідні категорійні профілі, враховують функціональний стан, активність та фактори середовища дитини для визначення реалістичних реабілітаційних цілей. Цілі індивідуальної програми реабілітації формуються з огляду не тільки на принципи МКФ, але і на батьківські запити у сферах самообслуговування, навчання, комунікації, гри й дозвілля, що робить їх конкретними, досяжними й соціально значущими. Активна участь родини у прийнятті рішень підсилює її мотивованість і сприяє сталій динаміці. В дослідженні продемонстровано, що індивідуальна програма реабілітації має бути водночас клінічно обґрунтованою та адаптованою до

повсякденного життя дитини, орієнтованою на реальні потреби й можливості, що забезпечує комплексний і стійкий позитивний вплив на функціонування, емоційний добробут та соціальне включення дитини з ЦП.

Підсумковий розділ об'єднує результати дослідження й акцентує на багатофакторному впливі медичних, соціальних і психологічних аспектів на якість життя дітей із ЦП та їхніх родин. Підтверджено критерії при формуванні індивідуальної програми реабілітації, спрямованих на розвиток функціональних можливостей дитини та зниження навантаження на сім'ю.

Висновки дисертації чітко сформульовані відповідно до поставлених завдань, містять узагальнення наукових і практичних результатів, засвідчують досягнення мети.

Авторка самостійно розробила практичні рекомендації з урахуванням принципів МКФ щодо організації реабілітаційної допомоги дітям із ЦП.

У додатках подано: анкету для оцінки якості життя дітей із ЦП, опитувальник для батьків чи опікунів дітей з ЦП, системи класифікації функціональних порушень, а також акти впровадження результатів дослідження у практичну та освітню діяльність.

Загальні характеристики дисертації: обсяг – 219 сторінок, основна частина – 163 сторінки, містить 32 таблиці, 28 рисунків, 4 додатки. Мова викладу – українська, стиль – науково-логічний, структура – анотація, вступ, шість розділів, узагальнення результатів дослідження, висновки, практичні рекомендації, список джерел, додатки.

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових публікаціях

Результати дисертації повністю викладені у 7 наукових працях, включаючи оду написану одноосібно, у фахових наукових виданнях, відповідно до «Переліку наукових фахових видань України», що індексуються Scopus або Web of Science та рекомендованих ДАК України. Окрім того, результати дослідження представлено у виступах на 5 науково-практичних конференціях та конгресах.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею здобувачки ступеня доктора філософії. Авторка особисто здійснила огляд наукових джерел, обґрунтувала актуальність теми та визначила необхідність її дослідження. У співпраці з науковим керівником сформулювала мету та завдання роботи. Самостійно провела обстеження дітей віком від 4 до 14 років зі спастичними формами церебрального паралічу у реабілітаційному відділенні, що включало

визначення неврологічного статусу, рівня функціонування та показників якості життя. Дисертантка самостійно здійснила обробку первинної документації, провела статистичний аналіз і узагальнення результатів. Усі розділи дисертації, включаючи загальні висновки та практичні рекомендації, були написані авторкою самостійно. На підставі отриманих даних вона також розробила практичні рекомендації згідно з принципами МКФ для фахівців, які займаються організацією реабілітаційної допомоги дітям з ЦП.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації або фабрикації результатів)

Дисертаційне дослідження, подане Кирик О.В. до захисту, є результатом її самостійної наукової діяльності, має оригінальний характер і створене без порушень принципів академічної доброчесності. Під час розгляду роботи не виявлено фактів академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації або фабрикації результатів. Дотримання етичних норм, встановлених для проведення наукових медико-біологічних досліджень, відповідає вимогам чинного законодавства України та підтверджене відповідним рішенням Комісії з питань етики НУОЗ України імені П. Л. Шупика.

Під час проведення опоненції дисертаційної роботи виникли питання, які потребують уточнення:

1. Які переваги має реабілітаційна допомога дітям із церебральним паралічем в природньому середовищі?
2. Як, на вашу думку, можна впливати на підвищення рівня компетенцій батьків у питаннях виховання та догляду за дітьми з церебральним паралічем?
3. Чому компетентності батьків впливають на якість життя дітей з церебральним паралічем?
4. Чому, на вашу думку, при формуванні індивідуальної програми реабілітації важливо застосовувати принципи МКФ?

Висновок

Дисертаційна робота Кирик Оксани Володимирівни на тему: «Клініко-діагностичні критерії при формуванні індивідуальної програми реабілітації у дітей з церебральним паралічем» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому запропоновано нове вирішення прикладного наукового завдання — удосконалення комплексу лікувально-реабілітаційних заходів для

дітей з церебральним паралічем шляхом включення клініко-діагностичних критеріїв у формування індивідуалізованої програм реабілітації. Ці програми ґрунтуються на аналізі клінічних характеристик, рівня функціонування дитини, результатів лабораторно-інструментального обстеження, показників якості життя та рівня батьківських компетентностей у догляді та вихованні. Авторкою самостійно здобуто нові обґрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення, та підкріплені достовірними даними, що документально підтверджують проведення дослідження. Основні наукові результати були опубліковані у фахових виданнях, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

За актуальністю, повнотою реалізації наукового завдання, достовірністю висновків і рекомендацій, їх відображенням у наукових публікаціях, новизною та практичною цінністю, а також рівнем опанування методології наукової роботи, ця дисертація повністю відповідає положенням «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 із змінами, а її авторка Кирик О.В. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» (наукова спеціальність – 14.01.15 «Нервові хвороби»).

Офіційний опонент:

д.мед.н., професор кафедри
медичної реабілітації

Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського

Міністерства охорони здоров'я України

Бакалюк

Тетяна Григорівна

особистий підпис

заступник ректора з кадрових питань
Тернопільського національного
медичного університету

